

Ethics Of Our Fathers; Lessons For The Children - פרקי אבות

1. משנה מסכת אבות פרק ב משנה י

הם אמרו שלשה שלשה דברים רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך ואל תהי נוח לכעוס ושוב יום אחד לפני מיתתך והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תכזה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש:
 Rabbi Eliezer would say: The honor of your fellow should be as precious to you as your own, and do not be easy to anger. Repent one day before your death. ** Warm yourself by the fire of the sages, but be beware lest you be burned by its embers; for their bite is the bite of a fox, their sting is the sting of a scorpion, their hiss is the hiss a serpent, and all their words are like fiery coals.

2. יחל ישראל (ר"טו-ר"ז)

- (A) "בן עשרים ושנים שנה (בפרקי דרבי אליעזר פ"א נאמר שדיה בן כ"ח שנים) היה, ולא למד תורה". כל חייו היה עובד ארמה בשדות הורקנוס אביו. פעם אחת אמר: אלך ואלמד תורה לפני רבן יוחנן בן זכאי, אמר לו אביו הורקנוס: אי אתה טרעם ולא תקבל דבר לאכול, עד שתחרוש מלא מענה (ישורה אחת לאורך כל השדה). השכים וחרש מלא מענה".
- (B) בפרקי דרבי אליעזר (טו) מסופר, כי באחד הימים מצאו אביו בוכה. חשב אביו, שסיבת הבכי היא משום היותו חורש באדמת טרשים קשה, בעד שאחיו חורשים באדמה תחוחה וישרה. שאלו אביו: מדוע תבכה? אתן גם לך לעבוד באזור קל יותר. החל אליעזר הצעיר לעבוד במקום נוח יותר, אך לאחר זמן מה שוב מצאו אביו בוכה.
- (C) על מה ולמה אתה בוכה עכשיו? השיב הבן: אני רוצה ללמד תורה. ביטל אביו את הרעיון מכל וכל, ואמר לו: בגיל כה מבוגר תתחיל ללמוד תורה?! המשך לעבוד! המשיך אליעזר בעבודתו, עד שנשברה רגל פרתו. בכך ראה אות משמים שאין מקומו בעבודה זו, עזב את בית אביו ופנה לירושלים.
- (D) אמרו: אותו יום (שהחליט לעזוב את עבודתו) ערב שבת היה. הלך וסעד אצל חמיו, ויש אומרים לא טעם כלום מיו' שעות של ערב שבת, עד שש שעות של מוצאי שבת. במשך כל דרכו הארוכה לירושלים, הוא לא עצר לטעום מאומה. כאשר ראה אבן שדימה, ונטלה ונתנה לתוך פיו - להשקיט במקצת את רעבונו.
- (E) כאשר הגיע לירושלים, סדרו לו אכסניה ללון יחד עם רבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן. לאחר מכן נכנס אליעזר לשיבה, וניסה להבין את הנלמד, אך ללא הצלחה. מצאו ריב"ז כשהוא יושב בישיבה ובוכה. שאלו: מה לך בני, מדוע אתה בוכה? השיבו אליעזר: אינני יודע כלום. התחיל ללמדו קריאת שמע, תפילה וברכת המזון.
- (F) מאותו יום החל רבי אליעזר ללמוד בשקידה עצומה, ולא שת לבו לדאוג אפילו לצרכיו הבסיסיים. הדברים הגיעו לידי כך, שלא דאג לעצמו למזון.
- (G) כעבור זמן מה, כאשר ישב עמו ריב"ז ולימדו, חש הרב בריח לא נעים היוצא מפיו של אליעזר, ריח של אדם שלא הכניס זמן רב מאכל לפיו. שאל הרב: אליעזר בני, כלום סעדת היום? - שתק. שוב אמר (שאל) לו - ושתקי. החליט רבן יוחנן לבדוק בעצמו את הדברים, ושלח לקרוא לבעלי האכסניה שלו, לברר האם סעד אליעזר אצלם. התברר, שגם אצלם אליעזר לא טעם דבר.
- (H) למעשה, רבי אליעזר "נפל בין הכיסאות", ולא טרח ליידע איש בדבר. באכסניה חשבו שהוא אוכל בישיבה, ואילו בישיבה חשבו שהוא סועד באכסניה. "ביני וביניכם" - אמר ריב"ז - "אבדנו את רבי אליעזר מן האמצע".
- (I) ברכו ריב"ז: "כשם שיצא ריח רע מפיו", מרוב חשקך בתורה הקדושה, כך יצא לך שם טוב בתורה".

בהמשך הדברים מסופר, כי בינתיים הסיתו אחי אליעזר את אביהם שידיר את אליעזר מכל נכסיו. הלך הורקנוס להדיר את בנו מנכסיו אצל נשיא הסנהדרין – הלא הוא ריב"ז. בהגיעו לבית הנשיא, מצא עצמו שותף לכינוס של כל גדולי ישראל בביתו של ריב"ז. ריב"ז שמע על בואו, ונתן הוראה להושיבו בין שלושת עשירי ירושלים שהיו באותו מעמד: נקדימון בן גוריון, בן ציצית הכסת וכלבא שבוע. "היה יושב ביניהם ומרתת".

Ⓚ

בין כה וכה פנה ריב"ז לרבי אליעזר, וציווה עליו: "פתח דרוש". אמר לו: "איני יכול לפתוח". דחק בו הרב, ודחקו בו חבריו, עד ש"עמד ופתח ודרש בדברים שלא שמעתן און מעולם. כל דבר ודבר שיצא מפיו, עמד רבן יוחנן בן זכאי על רגליו, ונשקו על ראשו".

Ⓚ

לאחר שסיים הבן את דבריו, קם הורקנוס אביו והודה: "רבותי! אני לא באתי לכאן אלא (כדי) להדיר את אליעזר בני מנכסי. עכשיו כל נכסי יהיו נתונים לאליעזר בני".

Ⓛ

השיבו רבי אליעזר: אם חפץ אני בקרקעות – "לה' הארץ ומלואה" (תהלים כ"ד א). אם בכסף וזהב חשקה נפשי – "לי הכסף ולי הזהב, נאם ה'" (תגי ב' ח), אלא בתורה בלבד חשקה נפשי".

Ⓜ

עם מסירות נפש עצומה כזו לתורה, עם אהבה אדירה ועמל מתמיד, לא ייפלא כי זכה להיות "בור סוד שאינו מאבד טיפה". מי שהתורה היא אוצרו – מי שידע להעריך כל מרגלית שבה, זוכה לכך שהתורה תישמר אצלו כאוצר יקר.

Ⓝ

"אם אוהבים את התורה אהבה עזה, ונמשכים אליה בעבותות רצון", אומר ה"חפץ חיים" בפרושו למסכת אבות – "לא ישכחוד". (עוד על רבי אליעזר ופועלו – לקמן במשנה י').

Ⓞ

3. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קל עמוד ב
 דרבי אליעזר שמותי הוא

4. תוספות מסכת שבת דף קל עמוד ב

ר"א לאו שמותי הוא הרי משמע דשמותי הוא מתלמידי ב"ש ...

5. רש"י מסכת שבת דף קל עמוד ב

שמותי הוא – צרכו, כדאמרינן צרכו (צ"ח מ"ט א, ב),

6. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נט עמוד ב

וזה הוא תנור של עכנאי. מאי עכנאי? – אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו. תנא: באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: אם הלכה כמותי – חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה: אמרו לו: אין מביאין ראייה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראייה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה – אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטיין ועומדין. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי – מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום! עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא. – מאי + דברים ל' + לא בשמים היא? – אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה

תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה + שמות כ"ג+ אחרי רבים להטת. – אשכחיה רבי נתן לאליהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? – אמר ליה: קא חיין ואמר נצחוני בני, נצחוני בני. אמרו: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש, ונמנו עליו וברכוהו. ואמרו: מי ילך ויודיעו? – אמר להם רבי עקיבא: אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מחריב את כל העולם כולו. מה עשה רבי עקיבא? לבש שחורים, ונתעטף שחורים, וישב לפניו בריחוק ארבע אמות. – אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, מה יום מיומים? – אמר לו: רבי, כמדומה לי שחבירים בדילים ממך. – אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו, ונשמט וישב על גבי קרקע. זלגו עיניו דמעות, לקה העולם שלישי בזיתים, ושליש בחטים, ושליש בשעורים. ויש אומרים: אף בצק שבידי אשה טפח. תנא: אך גדול היה באותו היום, שבכל מקום שנתן בו עיניו רבי אליעזר נשרף. ואף רבן גמליאל היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו. אמר: כמדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס. עמד על רגליו ואמר: רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך, שלא ירבו מחלוקות בישראל. נח הים מזעפו. – אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי. מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה. ההוא יומא ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר. איכא דאמרי: אתא עניא וקאי אבבא, אפיקא ליה ריפתא. אשכחתיא דנפל על אנפיה, אמרה ליה: קום, קטלית לאחי. אדהכי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב. אמר לה: מנא ידעת? אמרה ליה: כך מקובלני מבית אבי אבא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה.

Why [the oven of] 'Aknai? — Said Rab Judah in Samuel's name: [It means] that they encompassed it with arguments as a snake, and proved it unclean. It has been taught: On that day R. Eliezer brought forward every imaginable argument, but they did not accept them. Said he to them: 'If the halachah agrees with me, let this carob-tree prove it!' Thereupon the carob-tree was torn a hundred cubits out of its place — others affirm, four hundred cubits. 'No proof can be brought from a carob-tree,' they retorted. Again he said to them: 'If the halachah agrees with me, let the stream of water prove it!' Whereupon the stream of water flowed backwards — 'No proof can be brought from a stream of water,' they rejoined. Again he urged: 'If the halachah agrees with me, let the walls of the schoolhouse prove it,' whereupon the walls inclined to fall. But R. Joshua rebuked them, saying: 'When scholars are engaged in a halachic dispute, what have ye to interfere?' Hence they did not fall, in honour of R. Joshua, nor did they resume the upright, in honour of R. Eliezer; and they are still standing thus inclined. Again he said to them: 'If the halachah agrees with me, let it be proved from Heaven!' Whereupon a Heavenly Voice cried out: 'Why do ye dispute with R. Eliezer, seeing that in all matters the halachah agrees with him!' But R. Joshua arose and exclaimed: 'It is not in heaven.'⁴ What did he mean by this? — Said R. Jeremiah: That the Torah had already been given at Mount Sinai; we pay no attention to a Heavenly Voice, because Thou hast long since written in the Torah at Mount Sinai, After the majority must one incline. R. Nathan met Elijah⁶ and asked him: What did the Holy One, Blessed be He, do in that hour? — He laughed [with joy], he replied, saying, 'My sons have defeated Me, My sons have defeated Me.' It was said: On that day all objects which R. Eliezer had declared clean were brought and burnt in fire. Then they took a vote and excommunicated him. Said they, 'Who shall go and inform him?' 'I will go,' answered R. Akiba, 'lest an unsuitable person go and inform him, and thus destroy the whole world.' What did R. Akiba do? He donned black garments and wrapped himself in black, and sat at a distance of four cubits from him. 'Akiba,' said R. Eliezer to him, 'what has particularly happened to-day?' 'Master,' he replied, 'it appears to me that thy companions hold aloof from thee.' Thereupon he too rent his garments, put off his shoes, removed [his seat] and sat on the earth, whilst tears streamed from his eyes. The world was then smitten: a third of the olive crop, a third of the wheat, and a third of the barley crop. Some say, the dough in women's hands swelled up.

A Tanna taught: Great was the calamity that befell that day, for everything at which R. Eliezer cast his eyes was burned up. R. Gamaliel too was travelling in a ship, when a huge wave arose to drown him. 'It appears to me,' he reflected, 'that this is on account of none other but R. Eliezer b. Hyrcanus.' Thereupon he arose and exclaimed, 'Sovereign of the Universe! Thou knowest full well that I have not acted for my honour, nor for the honour of my paternal house, but for Thine, so that strife may not multiply in Israel!' At that the raging sea subsided. Ima Shalom was R. Eliezer's wife, and sister to R. Gamaliel. From the time of this incident onwards she did not permit him to fall upon his face. Now a certain day happened to be New Moon, but she mistook a full month for a defective one. Others say, a poor man came and stood at the door, and she took out some bread to him. [On her return] she found him fallen on his face. 'Arise,' she cried out to him, 'thou hast slain my brother.' In the meanwhile an announcement was made from the house of Rabban Gamaliel that he had died. 'Whence dost thou know it?' he questioned her. 'I have this tradition from my father's house: All gates are locked, excepting the gates of wounded feelings.'

7. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סח עמוד א

... כשחלה רבי אליעזר נכנסו רבי עקיבא וחביריו לבקרו. הוא יושב בקינוף שלו והן יושבין בטרקלין שלו ... נכנסו וישבו לפניו מרחוק ארבע אמות. אמר להם: למה באתם? – אמרו לו: ללמוד תורה באנו. אמר להם: ועד עכשיו למה לא באתם? אמרו לו: לא היה לנו פנאי. אמר להן: תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן. אמר לו רבי עקיבא: שלי מהו? אמר לו: שלך קשה משלהן. נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו, אמר: אוי לכם שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין. הרבה תורה למדתי, והרבה תורה לימדתי. הרבה תורה למדתי – ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים, הרבה תורה לימדתי – ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת... נתקבצו כולן למקום אחד. אמרו לו: הכדור והאמוס והקמיע וצרור המרגליות ומשקולת קטנה מהו? אמר להן: הן טמאין וטהרתן במה שהן. מנעל שעל גבי האמוס מהו? – אמר להן: הוא טהור. ויצאה נשמתו בטהרה. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: הותר הנדר, הותר הנדר!

But did R. Akiba learn this from R. Joshua? Surely it has been taught: When R. Eliezer fell sick, R. Akiba and his companions went to visit him. He was seated in his canopied four-poster, whilst they sat in his salon ... The Sages, seeing that his mind was clear, entered his chamber and sat down at a distance of four cubits. 'Why have ye come?' said he to them. 'To study the Torah', they replied; 'And why did ye not come before now', he asked? They answered, 'We had no time'. He then said, 'I will be surprised if these die a natural death'. R. Akiba asked him, 'And what will my death be?' and he answered, 'Yours will be more cruel than theirs'. He then put his two arms over his heart, and bewailed them, saying, 'Woe to you, two arms of mine, that have been like two Scrolls of the Law that are wrapped up. Much Torah have I studied, and much have I taught.8 Much Torah have I learnt, yet have I but skimmed from the knowledge of my teachers as much as a dog lapping from the sea. Much Torah have I taught, yet my disciples have only drawn from me as much as a painting stick from its tube ... His visitors then asked him, 'What is the law of a ball, a shoemaker's last, an amulet, a leather bag containing pearls, and a small weight?' He replied, 'They can become unclean, and if unclean, they are restored to their uncleanliness just as they are.' Then they asked him, 'What of a shoe that is on the last?' He replied, 'It is clean;' and in pronouncing this word his soul departed. Then R. Joshua arose and exclaimed, 'The vow is annulled, the vow is annulled!

8. רש"י מסכת סנהדרין דף סח עמוד א

זרחוק ארבע אמות – מפני הנדוי שזרכו בו במחלוקת תנורו של עכנאי, צבצא מליעא (נט, ז).

שלו מהו – צמח תבא מיתתו.

שלך קשה משלהן – מפני שלבך פתוח כאולם, ואילו שמשתי היית למד תורה הרבה.

9. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנג עמוד א

רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני מיתתך. שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: וכי אדם יודע איזהו יום ימות? – אמר להן: וכל שכן, ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. ואף שלמה אמר בחכמתו: +קהלת ט+ בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר. אמר רבן יוחנן בן זכאי: משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה, ולא קבע להם זמן. פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך, אמרו: כלום חסר לבית המלך? טיפשיין שבהן הלכו למלאכתן, אמרו: כלום יש סעודה בלא טורח? בפתאום ביקש המלך את עבדיו. פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין, והטיפשיים נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין. שמח המלך לקראת פיקחים, וכעס לקראת טיפשיים. אמר: הללו שקישטו את עצמן לסעודה – ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא קישטו עצמן לסעודה – יעמדו ויראו.

We learnt elsewhere, R. Eliezer said: Repent one day before your death. His disciples asked him, Does then one know on what day he will die? Then all the more reason that he repent to-day, he replied, lest he die to-morrow, and thus his whole life is spent in repentance. And Solomon too said in his wisdom, Let thy garments be always white; and let not thy head lack ointment. R. Johanan b. Zakkai said: This may be compared to a king who summoned his servants to a banquet without appointing a time. The wise ones adorned themselves and sat at the door of the palace. [‘for,’] said they. ‘is anything lacking in a royal palace?’ The fools went about their work, saying, ‘can there be a banquet without preparations?’ Suddenly the king desired [the presence of] his servants: the wise entered adorned, while the fools entered soiled. The king rejoiced at the wise but was angry with the fools. ‘Those who adorned themselves for the banquet,’ ordered he, ‘let them sit, eat and drink. But those who did not adorn themselves for the banquet, let them stand and watch.’

10. מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ב משנה י

ואמרו במדרש קהלת [רבה פרשה ט א [ת] ד"ה בכל], משל לאשתו של בולדריס, פירוש מלח, שהיא מקושטת בכל יום, ואומרות לה שכינותיה, בעליך במדינת הים ובפני מי את מתקשטת, אומרת להם, בעלי מלח הוא, אם יזדמן לו מעט רוח בא ונמצא עומד למעלה מראשי, מוטב שימצאני בכבודי ולא בניוולי, ועל זה היה אומר דוד, 'עני אני וגוע מנוער' [תהלים פח טז]. וזו אזהרה שלא יהיה כאותם שנאמר בהם, הלא נסע יתרום כם ימותו ולא בחכמה [איוב ד כא] והם כבהמה, שנאמר 'כצאן לשאול שתו' [תהלים מט טו].

11. פרקי משה על אבות פרק ב משנה י

... ההזהרה השנית אשר הזהיר זה השלם לבקשת המכוון אצלו, והיא שתמצא בידו למודו כמדובר, הנה היא ושוב יום אחד לפני מיתתך, מסכים למאמר רז"ל שאמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, כי מה שיועיל לעולם הבא הוא, שקרוב למיתתו ימצא בידו ובזכירתו מה שלמד, כי אם שכח אותו לא יועיל לו, כמו שיועיל למי שהוא בידו, ועל כן אמר שלא יאמר השלם שיעסוק בפלפול וחדוד השכל, ובסוף ימיו ישתדל ללמוד תורה הרבה, כדי שיהיה בקי בתלמודו, רק ראוי שיחשוב אדם שבכל עת הוא יום אחד לפני מיתתו, כי לא ידע יום מותו, ובכל יום שהוא חי, הוא יום אחד לפני מיתתו, בכך ישתדל שימצא בכל יום תלמודו בידו, וז"א ושוב יום אחד לפני מיתתך, רוצה לומר, שוב בתשובה הראויה לפני המקום, אשר היא בשהאדם ההולך לבית עולמו ימצא תלמודו בידו, שהיה תשובת השלם באמת ובתמים.

12. ממעיינות הנצח פרק ב משנה י

אמר רבי מרדכי מקל מו"ץ דמזיבוז:
 - כל אדם אחרי מותו כשרואה בעליל שכר ועונש, כשמסתכל
 בכבודן של צדיקים ובקלון הרשעים לעלמא דקשוט, יתחנן כי
 ישיבוהו רק ליום אחד לעוה"ז בכדי לתקן את אשר עיוות - ואינו
 מועיל.

התנא מזרזו, איפוא, „ושוב יום אחד“, תשוקתך לשוב הנה
 לפחות יום אחד, מוטב שתהא עכשיו „לפני מיתתך“ בעוד יש לאל
 ירך לתקן.

13. יחל ישראל דף רצ"ז

(A) רבינו בחיי בספרו "חובות הלבבות" (שער התשובה בסופו) מביא משל נאה,
 לתועלת שבתשובה ברגע האחרון: משל לאדם, שחפץ לחצות נהר גדול, והוא
 מוכן לתת כל הון על מנת להגיע למחוז חפצו מעבר לנהר. בידו של אותו איש
 היו מטבעות כסף רבים, אולם חכמתו עמדה ביחס הפוך לעושרו. על כן, כאשר
 עמד על שפת הנהר, זרק את מטבעותיו אל הנהר, מפני שחשב שיוכל לטתום
 בהם את הנהר, ולעבור על גבם לצדו השני. רק לאחר שזרק את כל המטבעות,
 ונותרה בידו מטבע אחת בלבד, או אז נוכח סוף בטעותו.

(B) בשלב זה הוא מתחיל להתבונן סביבו, ולחפש את ישועתו מכיוון אחר. כעת
 הוא מבחין במלח שעוגן עם ספינתו בשפת הנהר, וממתין לנוסעים הרוצים
 לחצות את הנהר. מיהר האיש וקרא לעברו: 'קח את המטבע שבידי, והעבירני
 בספינתך אל מעבר לנהר'. המלח עושה, כמובן, כבקשתו, והוא אכן מגיע לעברו
 השני של הנהר. נמצא, אפוא, שבאותה מטבע אחרונה הוא השיג, מה שלא השיג
 בכל המטבעות שאיבד בנהר.

(C) כך הוא בעל התשובה, אשר איבד את רוב ימיו בדברי חולין. כאשר הוא
 מבקש לחזור בתשובה בסוף ימיו, כאשר הוא משנה דרכו ושב אל ה', הקב"ה

שהמתין לו כל הזמן אכן מוחל לו ומקבלו. כמו שאמר הנביא יחזקאל (י"ח כ"ב):
 "כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לי".

(D) (אולם יש להוסיף, כי אמנם מעוותת ינוקה האיש, אך נקי הוא אף ממצוות, שלא טרח לאוספן. ממש
 כשם שאותו איש מהמשל הגיע בסופו של דבר למחוז חפצו, אולם נותר נקי מנכסיו).

14. פירוש מ'ן (הרב מנחם נחום פרידמן זצ"ל משטעפינעך)

א **ועתה** צריכים אנטו עוד להבין כונת ישוב יום אחד לפני מיתתך – ולמען נבין את זאת עלינו להקדים מאמר חזיל, הם אמרו לעולם ירבו אדם את יצר טוב על יצר הרע וכי אם נצחו מוטב, ואם לא יקרא קיש וכי, אם נצחו מוטב, ואם לא יזכור לו יום המיתה (ברכות דף ה') מזה יתנא לנו כי הזכרת יום המיתה עולה על כלם, ובמקום שכל התחבולות לא הצליחו אז הזכרת יום המיתה לא החמא את

ב המטרה, ובפועל אין לך דבר שימנע את האדם מלעשות רעה כמו הזכרת יום המיתה כי בשעת שאדם מעין בדבר ורואה כי חזיים הם רק כצל עובר וכחלום יעוף, וסוף האדם הוא רסה ותולעה, ועל כרחו עוד עתיד הוא ליתן דין חשבון, או לא ילך עוד אחר תאוותיו הרעות.

ג **ועתה** נבין ר' אלעזר כון במאמרו ישוב יום אחד לפני מיתתך כמובן יהוא היה נכור-ציד לפני ה' ר"ל ישוב לפני מיתתך, כלומר אם תזכור את יום המיתה אז מיד תשוב בתשובה, והזכרת יום המיתה תמחידך מלעשות רעה, ואז מסילא לא תצטרך עוד להספיד מהגסיעה האיידועה, כלומר מהמות, כי בפועל לפני כרדעת המות איננו רעה כלל, אדרבה, הלא כתוב ישוב יום המות מיום הולדו ובתורתו של ר' מאיר מצא כתוב יטוב מאד זה מותי (מיד בראשית סי'ה') ורק מפני מה על האדם להספיד מפני מה שהוא מוכרח אחרי כן ליתן דין חשבון על מעשיו, אבל מי שיוכל לעשות חשבון בנפשו ולומר אני עשיתי את שלי, יצאתי את כל חובתי, כבשתי את יצרי הרע, והלכתי אחרי עצת יצרי הטוב, על כרחי נוצרתי, ועל כרחי נולדתי, ועל כרחי אני חי, ועל כרחי אני מת, שמרתי עצמי מכל דבר רע עד כמה שיוכל ילוד-אשה להשתמר, בחרתי בטוב עד שיד בשר ודם מנעת, ועתה למה לי להספיד מפני על כרחי זה היינו יעל כרחי אתה עתיד ליתן דין חשבון, וכנפיש חסצה יוכל לומר רבשיע! אני עשיתי את שלי ועתה עליך לעשות את שלך.

ד **בין** חכמי יון נמצא מאמר מוצלח מאד לוח' דעו אחי! – אמר סוקראטוס לפני מותו בבית האסורים לרעיו ותלמידיו הפילוסופים – דעו כי נקי כפים ובר לבב לא יתעצב בקרוב יומו, כי אל אור גדול אל הצלחת תמידות הוא נוסע, יחרו אלה אשר בתועבות זה התגוללו! אשר כסיהם כדם נגואלו ואצבעותיהם בעוק, אלה אשר לאוד אחיהם שמחו, הם ירנון על מפתן שאול, יסחרו על העתיד, אך לא כן עמדי היום, כחסר עליון אחת מתועבות האלה לא עשיתי, מעודי בכל לב בקשתי את האמת, אהבתי צדק תכלית אהבה, לכן עתה אשמה כי קורא אני אל המלך להתענג על רב טוב, לראות באור צח את כל יקר ימי ותפארת רוחנית, אשר חקרתי לדעת גם בעודנו מה בחשכת אפלה, ואתם רעי, שומי דברי כנור הבחינה, שפמו עליהם אם ישרים הם, ברכו את היום אשר יקחנו מעל הארסה, התחוקו חיו כמוני למען תהיו נכונים ללכת בטוב לב בעת אשר ישרוק לכם המות.